

nja u republikama i pokrajinama. Otuda, izgrađivanje Federacije, kakvu smo utvrdili Ustavom pretpostavlja odlučnu borbu za ostvarenje socijalističkih samoupravnih odnosa u svakoj republici i pokrajini« (referat na X kongresu SKJ, Beograd, 27. maja 1974).

U jezgru Titove misli o samoupravljanju je vodeća društvena uloga radničke klase koju predvodi njena komunistička avangarda. Demokratski karakter samoupravljanja i uvažavanje pluralizma istinskih samoupravnih interesa ne znači da samoupravljanje gubi klasični karakter i da u njemu prestaje vodeća uloga strategijskih, istorijskih interesa osnovnog revolucionarnog subjekta — radničke klase. Otuda se u Titovoj misli samoupravljanje javlja kao organizovano demokratsko i odgovorno društvo, a ne kao društveno-politički oblik u kome prevladuje praktikizam, spontanitet i stihijno nadmetanje različitih politizovanih interesa, poput onih koji se javljaju u parlamentarnim sistemima. Suprotstavljajući samoupravljanje dogmatizmu i birokratskom dirigovanju, s jedne, i lažnom demokratskom spontanitetu, s druge strane, Tito prvorazredan značaj pridaje ulozi organizovanih činilaca socijalističke svesti radnih ljudi i građana, sa Savezom komunista na čelu.

Tito naglašava da prerastanje socijalističkog samoupravljanja u integralnu strukturu društvene vladavine radničke klase i radnih ljudi (faza svestranog oslobođenja rada i čoveka), ne samo što ne znače smanjivanje već upravo potrebu jačanja demokratske idejno-političke i usmeravajuće uloge Saveza komunista Jugoslavije. Jer, što je stepen podruštvljavanja politike širi, što je broj različitih oslobođenih društvenih subjekata koji društvenu politiku stvaraju i ostvaruju veći, utoliko je neophodnija organizovana snaga demokratske sinteze koja je u isto vreme brana raznim oblicima autarhije, sebičnosti i partikularizma. Tito kaže: »Izgradnja novih društveno-ekonomskih i političkih odnosa na osnovu Ustava i Zakona o udruženom radu, ne može biti stvar spontane akcije, nego svesne i organizovane idejne i političke aktivnosti socijalističkih snaga društva sa Savezom komunista na čelo. Samo tako naša revolucija može ići dalje. Ona je i do sada odnosila pobjede i postizala uspehe zahvaljujući prije svega tome što nije robovala nikakvim modelima i dogmama, niti zapadala u praktikizam, već se — polazeći od dostignuća naše savremene socijalističke teorije i prakse — uvijek oslanjala na stvaralačku i revolucionarnu akciju radničke klase i najširih slojeva društva.« Tito takođe ističe: »Svestrana angažovanost subjektivnih socijalističkih snaga u rješavanju društvenih problema je neophodna. Jer, u mnoštvu različitih interesa samoupravnih subjekata, te snage, u prvom redu Savez komunista, izražavaju suštinu i cjelinu onoga što je zajedničko našem socijalističkom društvu. Zato Savez komunista mora biti prisutan svuda gdje samoupravljači odlučuju, kao unutrašnja pokretačka snaga sistema, a ne izvan ili iznad njega. U demokratskoj saradnji sa svim proizvođačima, komunisti se moraju boriti da sami samoupravljači slobodno izražavaju i usklađuju svoje uže i šire, neposredne i dugoročne interese. I da donose najracionalnije odluke o svim pitanjima koja se tiču kako sopstvenog života i rada, tako i razvoja užih i širih društveno-političkih zajednica. Za takvo demokratsko odlučivanje neophodna je i svijest radnog čovjeka da se i njegovi lični interesi jedino mogu ostvarivati usklađivanjem i povezivanjem sa širim zajedničkim interesima. U izgrađivanju takve svijesti upravo Savez komunista ima nezamjenljivu ulogu« (referat na XI kongresu SKJ, Beograd, 20. juna 1978).

Proces podruštvljavanja politike u uslovima socijalističkog samoupravljanja Tito vidi kao jedinstvo ekonomskih, političkih, socijalnih i kulturnih preobražaja, u čijim su temeljima društvena svojina i suvereno pravo proizvođača i stvaralaca da raspolažu plodovima svog rada: »Želim odmah da podvučim da nije svaka decentralizacija ujedno i demokratizacija upravljanja. Ove dvije forme upravljanja mogu, a i moraju, da idu paralelno samo u istinskom socijalističkom razvitku, u jednoj višoj fazi društvenog razvoja, to jest onda kad su sredstva za proizvodnju već potpuno u rukama proizvođača, kada fabrikama i preduzećima upravljaju sami radnici preko svojih organa upravljanja koje su sami izabrali. Prema tome, istinsko demokratsko upravljanje počinje ondje gdje prestaje funkcija upravljanja države u privredi preko njenog aparata« (referat na VI kongresu KPJ, Zagreb, 2. novembra 1952).

Ujedinjavanje rada i upravljanja na osnovama društvene svojine dobija istovremeno svoje zakonite izraze u odgovarajućim promenama socijalne strukture. Negacijom nasleđenih klasno-socijalnih razlika, uspostavljanjem bitno ravnopravnog onosa i položaja socijalnih slojeva, prevazilaze se vlasnički monopoli i afirmiše nova, neantagonistička podela rada, u kojoj se ublažuju razlike umnog i fizičkog rada i zbližava radnička klasa sa seljaštvom (poljoprivrednim proizvođačima), inteligencijom i drugim društveno-profesionalnim slojevima. Uporedo sa stalnim jačanjem društvene svesti o uzajamnosti, solidarnosti i pripadanju jednom nogom društvu slobodnih i ravnopravnih ljudi i stvaralaca, politika i političke institucije dobijaju bitno novu demokratsku sadržinu. Umesto osamostaljenih sila centralizovanog državnog upravljanja, nastaju odnosi u kojima radni čovek, zajedno sa drugim radnim ljudima, u svom, i zajedničkom, interesu celokupni sistem političkih institucija stvara i ostvaruje kao svoje delo. U Titovom opusu ima mnogo mesta na kojima se ova korenito nova pozicija čoveka u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja razlaže i tumači kao afirmacija ideje o prvenstvu društva nad državom i proces u čijoj se osnovi nalazi ve-

liko, neograničeno poverenje u čoveka, u sposobnost i snagu radničke klase da se afirmiše kao vodeća i najprogressivnija stvaralačka društvena snaga. Slobodno opredeljivanje, uzajamnost, neposrednost i ravnopravnost postaju time praktični principi podruštvljavanja svih vidova politike i političkog odlučivanja u socijalističkom samoupravljanju.

Titova koncepcija podruštvljavanja politike podrazumeva ne samo kvalitetne promene u političkom učešću već i kvalitativne promene u položaju čoveka i karakteru političkog života. Drug Tito o tome kaže: »Širenjem samoupravljanja na sve oblasti društvenog života i povećanjem uticaja radnog čovjeka na odlučivanje na svim nivoima, od opštine, preko republike do federacije, samoupravni sistem u našoj zemlji pustio je duboke korijene, postao svakidašnja praksa i svojina miliona naših radnih ljudi, i više ih niko ne može skrenuti sa tog puta« (govor na proslavi u Jajcu, 29. novembra 1968).

Samoupravljanje i podruštvljavanje politike su u današnjem svetu jedan od autentičnih i mogućih odgovora na otvorena pitanja i probleme razvoja socijalizma i socijalističke demokratije. U Titovoj viziji samoupravna socijalistička demokratija nije zatvoren »model«, već jedan od puteva i putokaza kojima se razvoj socijalizma i ostvarivanje dubokih i legitimnih demokratskih stremljenja radnih masa širom sveta dalje pokreće unapred, jer... »Mi nikada nismo smatrali da to treba da bude model izgradnje socijalizma u drugim zemljama. Istina, ideje samoupravljanja, u raznim formama, sve su prisutnije, kako u zemljama u razvoju, tako i razvijenim zemljama. Mislim da je to, prije svega, zbog toga što samoupravljanje podrazumijeva široku demokratizaciju društvenih odnosa, ne samo u sferi proizvodnje, raspodjele i razmjene, već i u svim oblastima života. A to je ono što ljude privlači, naročito u današnje vrijeme dubokih socijalnih i drugih suprotnosti i nepravdi, i raznih vidova potčinjenosti čovjeka i njegovog rada« (intervju švedskom listu »Dagens Nyheter«, Beograd, 26. marta 1976).

Sledujući putevima samoupravljanja i podruštvljavanja politike, koji su sinonim za kontinuitet jugoslovenske socijalističke revolucije, savremena društvena praksa u Jugoslaviji inspiriše se i dovodi na viši nivo doslednim sprovođenjem nove Titove inicijative u pravcu primene kolektivnog rada i odlučivanja u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja. Ovo veliko načelo »jedinstva misli i akcije« i daljeg jačanja našeg društva na osnovama samoupravljanja obuhvata ne samo prihvatanje i primenu komunarskog načela o smenjivosti nosilaca javnih funkcija ograničavanjem mandata i deprofesionalizacijom političkog rada već, još više, ističe i produbljuje suštinu i smisao kolektivnog rada i odlučivanja kao načina rada i života, kao metoda ostvarivanja javnih poslova i dužnosti i kao nove demokratske kulture rođene na tlu sveukupnog dosadašnjeg razvoja samoupravnog društva, kao principa na koji nas, kako drug Tito naglašava, »obavezuje, svojom suštinom, naš samoupravni sistem« (govor na VIII kongresu Saveza sindikata Jugoslavije, Beograd 22. novembra 1978).

Time se u političkoj misli druga Tita, na osnovu bogatih iskustava revolucionarnog radničkog pokreta u našoj zemlji i čitavom svetu, na konkretnim rezultatima i tekovinama socijalističkog preobražaja — otvaraju novi horizonti i perspektive oslobođenja rada i čoveka, svestranog društvenog napretka u uslovima koji omogućuju punu inicijativu i stvaralački doprinos svakog pojedinca i dalji demokratski preobražaj čitavog društva.

* Tekst prenosimo iz časopisa Marksistička misao, br 3/80

trenuci besmrtnosti.

kalman feher

RANO POPODNE

Tišina cveta. Napregnuta stoji u hladu drveća.
Svud oko krvari i drhti.
Nikakva reč. Bezglasna budnost, pažnja.
Na licima tronutost četiri generacija.

Pesma crnog kosa. Suvarci oblaka. Udaraju obraz Sunca
I zveknu utezima od sirovog gvožđa. Prži,
U srcima gori živa rana. —
I Trg Marksa i Engelsa jeknu dvanaest puta.

Nabrekla pletenica svetlosnih snopova. Vizija i konačna spoznaja
Da bi sa nama, nedostatak primeren ljudima —
Srazmere kojih se Neimar pridržavao. Vernost i Sigurnost
Zajedno zatrepere, uključuju se u kolonu Miliona.

Preveo s mađarskog:
Arpad VICKO